

Vplyv rozvojovej a zahraničnej politiky Európskej Únie na palestínsko-izraelský konflikt

© Milada NAGY

Národná Univerzita Verejnej Služby, Doktorská Škola
Vojenských Vied, Budapest

nagymilada@aposztrf.hu

Európska Únia od založenia (1992) hrá dôležitú úlohu na Strednom východe v madridskom/oslovskom mierovom procese.¹ V konflikte jednak používa svojské krízové riešenia (ekonomické, rozvojové prostriedky), s ktorými avšak nevie Izrael ovplyvniť. Preto obracia pozornosť radšej na palestincov, ktorí potrebujú pomocnú ruku. V druhom rade jej činnosť ovplyvní aj historické „dedičstvo“. V treťom rade s Izraelom zaznamenáva dlhoročnú ekonomickú minulosť (napr. obchod so sbraňami, so súčiastkami, diamantový obchod, spolupráca vo výskumu a v rozvoji),² vývojovo-ekonomické vzťahy a ich prenesenie na úplne nové základy medzi Európskou Úniou a Izraelom sú v procese formovania,³ palestincom však – odkedy mierový proces umožňuje – je najväčším poskytovateľom podpory.

Cieľom príspevku je predložiť dôsledky podporového systému Európskej Únie a rolu jej teoreticky egzistujúcej zahraničnej politiky v riešení palestínsko-izraelského konfliktu.

Európska Únia a oslovský mierový proces

Spoločnú zahraničnú politiku Európskej Únie zabezpečuje druhý pilier Maastrichtskej (1992) a Amsterdamskej (1997) zmluvy. Oslovský proces a spoločná zahraničná a bezpečnostná politika (*Common Foreign and Security Policy, CFSP*) sa vyvíjali v rovnakom čase. Európska Rada sa rozhodla 29. októbra 1993 na svojej mimoriadnej schôdzi, že jedna zo spoločných plôch vyvíjajúcich v CFSP⁴ by mohla

¹ Predchodca Európskej Únie, Európska Hospodárska Spoločnosť/Európska Spoločnosť tri desaťročia po jeho vzniku (1957) nemala samostatnú zahraničnú politiku. V roku 1972 zostavila po prvýkrát politiku týkajúcu sa mediterránskej oblasti, a Benátskú zmluvu (13. 06. 1980.) môžeme považovať, ako prvý európsky dokument, ktorý vyslovuje právo na sebaurčenie palestínskeho ľudu.

² Izrael, ako jediný, nečlenský štát EU sa zúčastňuje v programe RTD (*Research and Technical Development*). http://ec.europa.eu/research/fp6/index_en.cfm

³ *The Europe-Israel Alliance: Where Politics and Economics Do Not Meet. Israel and the EU: Economic Allies.*

⁴ *Common Security and Foreign Policy* (Spoločná zahraničná a bezpečnostná politika) bola vytvorená Maastrichtskou dohodou v roku 1993 (dohodu podpísali 7. februára 1992, a 1. novembra 1993 bola právoplatná). Hlavným cieľom dohody je predchádzanie krízy a riešenie krízových situácií pomocou rozvojovej podpory a vojenských schopností EÚ. V júni 1999 v Kólne na špičkovom stretnutí sa zdôraznili otázky týkajúce sa ochrany. Ako dôsledok tohto

byť blízkovýchodný mierový proces. Realizácia sa (aj) preto narazila na ťažkosti, lebo Európska Únia v dôsledku niekoľkých dôvodov bola vynechaná z rokovania (izraelské veto, hegemonia Amerických Spojených Štátov), len v dvoch multilaterálnych kolách sa dostala k role, do regionálneho hospodárskeho výboru (*Regional Economic Development Working Group, REDWG*), s tým založil svoj neskorší účasť vo výbore, ktorý sa zaoberal rozvojom palestínskych území (*Ad Hoc Liaison Committee, AHLC*, respektíve *Local Aid Coordination Committee, LACC*). Okrem toho sa zúčastnila vo výbore na kontrolu zbraní a v okruhu regionálnej bezpečnosti (*Arms Control and Regional Security – ACRS*).

Roľu Európskej Únie v oslovskom procese sa nedá jednoznačne posúdiť. Členské štáty sa stavali k nej s veľkými nádejami, ktoré aj dodnes „sú zaviazanými nadčencami palestínskej autonómie, ktorý bol zriadený len prechodným cieľom“. (Paragi 2006: 57) Síce EÚ sa nepodielala na formovaní dohody, ale v praktickom uskutočňovaní sa zúčastnila. V roku 1994 Európska Rada sa rozhodla o zriadení palestínskych policajných síl a o podpore organizovaní volieb (94/276/CFSP uznesenie).⁵

Mediteránska politika Európskej Únie

Priaznivý vývoj arabsko–izraelského mierového procesu a vnútorný vývoj EÚ umožnili spoluprácu členských štátov EÚ s dvanástimi štátmi⁶ juhovýchodného pobrežia Stredomoria vznik euro-mediterránskeho partnerstva, ktoré vytvorilo institucionalizované vzťahy, a ktoré zvýšilo mediteránsku otázku na úroveň spoločenstva. V novembri roku 1995 v Barcelone organizovaná vstupná konferencia a jej záverečný akt, Barcelonské vyhlásenie zdôraznilo dôležitosť vzájomnej spolupráci budovanú na susedstve a vzájomných dejín, na štrategickom význame Mediteránie, a stanovilo bi- a multilaterálny rámec, v ktorom kooperácia sa uskutoční v politicko-bezpečnostnej politike,⁷ v hospodársko-finančnom a kultúrno-humanitnom území. Arabské štáty preto žiadali od Európskej Únie preberanie úloh, lebo s tým vytvorili protiváhu na americkú podporovanú politiku Izraela, zatiaľ čo Izrael sa staval zdržanlivo k EÚ. Preberanie úloh je dvojité: na jednej strane sa vzťahuje na úlohy, ktoré Spojené Štáty prenechajú iným (napr. Algíria), na druhej strane podporuje Spojené Štáty vo vykonávaní „záväzkov“ (napr. oslovský mierový proces). Od Barcelonského vyhlásenia sa nastala dôležitá zmena v politike Európskej Únie v arabsko-izraelskom mierovom procese. Francúzsky minister zahraničných vecí, Hervé de Charette navštívil viaceré štáty Stredného Východu, aby zvýšil vplyv Európskej Únie v mierovom procese. Arabské štáty ho zabezpečili o podpore, ale

procesu EÚ si preberie od Západoeurópskej Únie (WEU) samostatné krízové riešenie (petersbergske úlohy, *Petersberg tasks*). Zabezpečenie kolektívnej ochrany naďalej ostáva v rúk NATO (členské štáty NATO, a neutrálne členské štáty EÚ konajú samostatne). Hlavným cieľom ESDP (*headline goal*) bol 50-60 000 členná rýchlokonajúca armáda do roku 2003, ktorý sa neuskutočnil ani dodnes (Horváth, 2011).

⁵ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31994D0276:EN:HTML>

⁶ Algéria, Cyprus, Egypt, Izrael, Jordánsko, Libanon, Malta, Maroko, Sýria, Tunizsko, Turecko, Palestínska Národná Rada. Štáty Strednej Európy boli zastúpený na otvárací slávnosti, ale na rokovaní sa nemohli zúčastniť.

⁷ Partnerské štáty vytvorili sieť zahraničných inštitúcií s menom EUROMESCO (*Euro-Mediterranean Study Commission*), vďaka ktorému existuje možnosť na efektívnejšiu výmenenu informácií. <http://www.euromesco.net/>

Izrael bol odmietavý. Na konci deväťdesiatých rokov USA a EÚ si navzájom prediskutovali otázky, a Európskej Únie boli pridelené roly – po rokovaní so Spojeným štátom americkým. Súčasne palestínsko-izraelský mierový proces mal vplyv (aj) na regionálne problémy v oblasti, a napriek odhodlaniu v Barcelonskom vyhlásení sa nepodarilo dosiahnuť nezávislosť barcelonského procesu od tých problémov.

Riešenie konfliktu predovšetkým

Od roku 1990 sa stal základným bezpečnostným záujmom Európskej Únie zabezpečiť stabilitu v oblasti Stredomoria,⁸ a na dosiahnutie do začiatku rokov 2000 nebola schopná nasadiť vojenské prostriedky. Jej hlavná sila sa skrývala v ekonomickom potenciáli, lebo EÚ zabezpečovala hlavný trh výrobkom mediteránskych štátov. Hospodárska spolupráca mala tri prvky: vytvorenie zóny stredomorského voľného obchodu, hospodárske premeny a reformy a pomoc pri súkromných investíciách. (N. Rózsa – Póti 1999)

Francúzsko, Španielsko a Taliansko sú hlavnými zástupcami stredomorského partnerstva, preto navrhli v roku 1996, aby EÚ zahrával väčšiu úlohu – na strane palestincov –, ale ostatným členským krajinám sa to nepodarilo dosiahnuť dôsledkom odporu USA a Izraelu. Avšak toľko si dosiahli, že vytvorili funkciu špeciálneho vyslanca, ktorý bol poverený so sledovaním mierového procesu na Blízkom východe. Ako prvý splnil túto funkciu Miguel Moratinos (1996–2004), potom Marc Otte (2004–28. februára 2011), Helga Schmid len dočasne a Andreas Reinicke si prevzal miesto 23. januára 2013, to znamená, že založením úradu (*EU Commission Representative Office West Bank and Gaza Strip*) v Ramallah EÚ skoršie poslal „veľvyslanca“ ako ostatné štáty. Záverečný dokument špičkového rokovania EÚ v roku 1999 v Berlíne prvýkrát deklaroval potrebnosť založenia suverénneho palestínskeho štátu. To všetko, samozrejme, chcel dosiahnuť prostredníctvom rokovania.⁹ V roku 2002 spoluprácou OSN, USA, EÚ a Ruska sa vytvorilo Kvarteto, ktoré v roku 2003 vypracovalo tzv. cestovný plán (*road map*), a snaží sa podporovať strany v realizácii daných v dokumente, len na to zabúda, že medzičasom by bolo treba cestovný plán aktualizovať, a tak plán ostáva akýmsi „zoznamom prání“.

So zásadami stanovenými v uznesení v dokumente Európskej Únie týkajúce sa Stredného východu (*EU Strategic Partnership With The Mediterranean and The Middle East*)¹⁰ EÚ podporuje dvojštátne riešenie na základe cestovného plánu. Riešenie konfliktu je strategickou prioritou pre EÚ, ale kým nevznikne dohoda v otázke osád, neexistuje žiadna šanca na riešenie konfliktu. EÚ je zástancom rokovania, podľa nej Libanon a Sýria musia byť účinkujúcimi procesom. EÚ používa zdržanlivú politiku. V zrkadle palestínskych volieb z roku 2006 (Hamás sa dostal k

⁸ Od Barcelony sa konalo niekoľko konferencií na úrovni ministrov zahraničných vecí (Malta, 15–16. apríla 1997, Palermo, 30. júna 1998, Stuttgart, 15–16. apríla 1999, Marseille, 15–16. novembra 2000, Brusel 5–6. novembra 2001, Valencia, 22–23. apríla 2002, Neapol, 2–3. decembra 2003. Kréta, 27–28. mája 2003, Dublin, 5–6 mája 2004, Haga, 29–30. novembra 2004, Luxemburg, 30–31 mája 2005, Tampere, 27–28. novembra 2006), ktoré boli navrhnuté tak, aby podporovali rozvoj euro-stredomorského partnerstva.

⁹ http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/ACFB2.html

¹⁰ Formulovaný v júni 2004

<http://consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Partnership%20Mediterranean%20and%20Middle%20East.pdf>

moci) EÚ – ale predovšetkým Spojené Štáty Americké – hrali vážnu rolu v tom, že ovplyvnili Izrael počas rokovania. Západný svet prijala kritéria Izraelu voči Hamas: prijatie oslovských dohôd, uznanie Izraela, zdržovanie od násilných prostriedkov. Zahraničná politická stratégia¹¹ Európskej Únie týkajúce sa Blízkeho východu – vypracovaná v roku 2004 – nepriniesla očakávané výsledky v posledných pár rokoch. Hlavnými dôvodmi sú záujmové protiklady členských štátov, byrokratické rozhodovanie a falošné očakávania voči riešeniu konfliktu. Je ťažké tak riadiť budovanie vzťahov, keď na čele Európskej Únie stojí každý polrok iný vodca – s inými schopnosťami, pozadím, s inými motivujúcimi záujmami, o tom ani nehovoriac, že nie je k dispozícii žiadny konkrétny road map.

Podpora EÚ pre palestínčanov

Vítazstvom Hamasu na voľbách v 2006 EÚ sa dostala do ťažkej situácie.¹² Po prvé, organizáciu Hamas na západe zaznamenajú ako teroristickú organizáciu, ktorá odmieta hore uvedený podmienkový systém, preto narazí na zásady rozvojového systému EÚ. Na druhej strane, Hamas odmieta názor, aby EÚ určovala na čo minie poskytnuté financie, a predovšetkým takej vláde, ktorá prišla k moci prostredníctvom takzvaných demokratických volieb, čo je v súlade s princípom podpory EÚ (*ownership*).¹³ Medzinárodnú podporu nielen Hamas, ale aj Izrael a elita Palestínskej samosprávy (*Palestinian Authority, PA*) považovali ako zasiahnutie do ich politiky, a preto znížili podpory na technickú úroveň. Tento funkcionalistický prístup kolísal väčšinu donorských štátov v ilúzií, že politické otázky sa dajú riešiť pomocou technických prostriedkov.

Tabuľa č. 1. znázorňuje množstvo humanitárnej podpory inštitúcií Európskej Únie na okupovaných palestínskych územiach (Západný breh, Východný Jeruzalem, pásmo Gazy, Golanské výšiny). Tieto humanitárne podpory zahŕňajú udržiavanie mieru; priame zahraničné investície (*foreign direct investment, FDI*); prevod daňových a colných príjmov vyzbierané Izraelom, ale ktoré patria Palestínskej samosprávy, atď. Údaje týkajúce sa tejto problematiky obsahuje tabuľa č. 2. Grafikon č. 1. ilustruje okrem humanitárnej podpory aj celkovú oficiálnu rozvojovú podporu (*official development assistance, ODA*).

¹¹ Európska Únia formulovala štyri rozličné regionálne stratégie v CFSP v roku 2003 na oblasť Blízkeho východu: 1. upevnenie vzťahov medzi EÚ a štátmi regiónu na zachovanie partnerstva a mieru v duchu rozvoja. 2. podpora reforiem, najmä programov iniciatívy MENA (Middle East and North Africa), 3. podpora úsilí na riešenie konfliktu na Blízkom východe, 4. vytvorenie užšieho kontaktu s členskými štátmi Cooperation Council for the Arab States of the Gulf (GCC) (Bahrein, Kuvait, Oman, Katar, Saudská Arábia, Spojené Arabské Emiráty). http://www.auswaertiges-amt.de/EN/Europa/Aussenpolitik/GASP/EU-Sicherheitsstrategie_node.html#doc473784bodyText6

¹² 12. septembra 2003 zaradil EÚ Hamas medzi teroristické organizácie (Uznesenie 2003/651/CFSP). Zdroj:

<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003E0651:EN:HTML>

¹³ Donorské štáty, aj EÚ vyhlasujú koncepciu, že dávajú stále väčšiu úlohu hostiteľskému štátu financovaných projektov. Stáva sa, že zo strany príjemcu sa koncipuje potreba, aby darca po vyplatení sumy nemal slovo v procese rozvoja. Ak si donorský štát stanovuje podmienky pre vyplácanie podpory, prijímacia strana sa môže odvolávať na to, že donor chce získať vplyv v jej vnútorných záležitostiach, čo stojí v priamom protiklade so záväzkom Charty OSN.

V Palestíne GDP na jednu osobu je 1924 USD na Západnom brehu a v pásme Gázy 876 USD, Izrael má 15 krát, respektíve 34 krát viac.¹⁴ Palestínske hospodárstvo potrebuje stálu pomoc – ktorú poskytuje predovšetkým EÚ, a na druhom mieste USA –, jeho asymetrickú závislosť od Izraelu potvrdzujú aj údaje obchodnej činnosti: 90% exportu a 74% importu zabezpečuje Izrael. Hospodárske vzťahy medzi nimi riadi dodnes už zastaraný parížsky protokol z roku 1993.

Tabuľka č. 1.: Humanitárna podpora od inštitúcií EÚ na okupovaných palestínskych územiach (v miliardách USD)

Rok	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Podpora	1,129	1,018	1,058	1,362	1,627	1,766	1,587	1,875	1,544	1,658	1,732

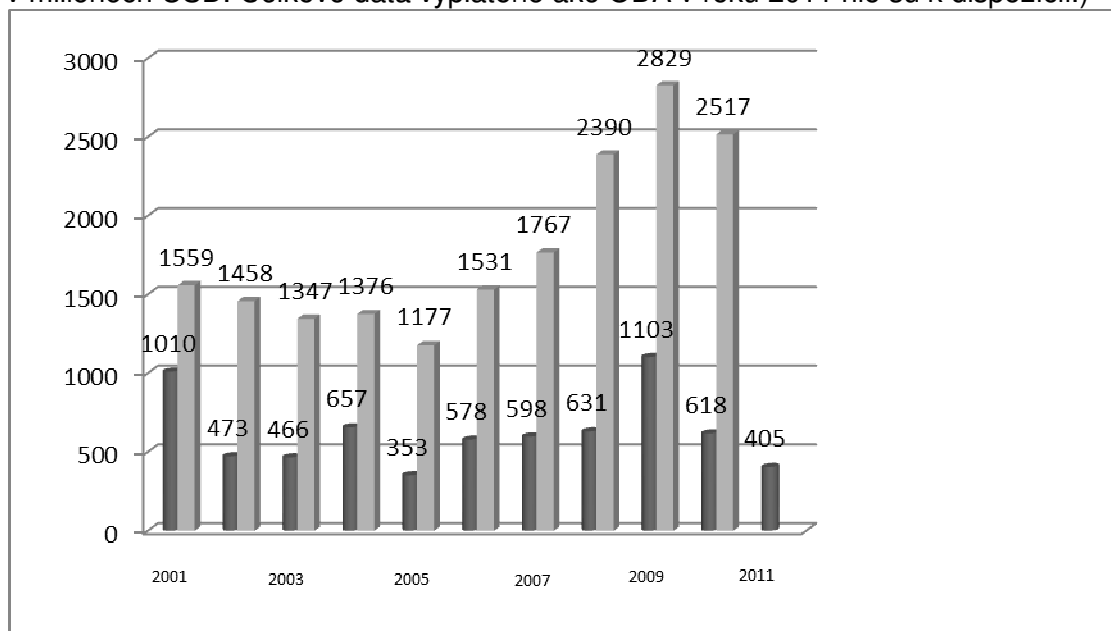
Zdroj: podľa GHA Report, 2012 vlastná ilustrácia

Tabuľka č. 2.: Poskytnutie medzinárodnej podpory palestínčanom v roku 2010 (v miliónoch USD)

Oficiálna medzinárodná pomoc				Súkromné zdroje	
Multilaterálne udržanie mieru	Ostatné oficiálne zdroje	Nehumanitárna ODA	Medzinárodná humanitárna podpora	Prevody	FDI
14	19	1 899	618	1 307	115

Zdroj: podľa GHA Report, 2012 vlastná ilustrácia

Grafikon č. 1.: Palestínčanom vyplatená medzinárodná podpora (2001-2011) (Tmavý stĺpec zobrazuje medzinárodnú humanitárnu podporu, svetlý stĺpec celkovú ODA, v miliónoch USD. Celkové dáta vyplatené ako ODA v roku 2011 nie sú k dispozícii.)

Zdroj: podľa GHA Report, 2012 vlastná ilustrácia

¹⁴ GDP per capita, PPP. The World Bank.

http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD?order=wbapi_data_

Zúčastnenie EÚ v riešení blízkovýchodného konfliktu sa stal dôležitým po neúspechu oslovského procesu. Predpoklady vytvorenia palestínskeho štátu vyžadujú vytvorenie inštitucionálnych štruktúr, a tento proces je v najväčšom podiele financovaný Európskou Úniou. Palestínska samospráva má viac ako 150 tisíc zamestnancov, s tým je najväčším zamestnávateľom na okupovaných územiach, kde iné pracovné príležitosti takmer neexistujú.¹⁵

Okrem podporovacej politiky EÚ jej niektoré členské štáty (napr. Francúzsko, Nemecko, Veľká Británia) využijú približne rovnaké množstvo financií na rozvojovú podporu, ako EÚ (pozri tabuľu č. 3.).

Tabuľka č. 3.: 5 najväčších darcových štátov pri poskytovaní rozvojovej pomoci (v miliardach USD) Zdroj: podľa GHA Report, 2012 vlastná ilustrácia

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
1.	USA 13,853	USA 15,383	USA 17,502	USA 22,396	USA 26,454	USA 23,488	USA 22,656	USA 26,801	USA 28,984	USA 30,326	USA 29,082
2.	Japonsko 11,687	Japonsko 11,432	Japonsko 9,876	EU 10,197	EU 10,793	EU 11,453	EU 11,654	EU 12,189	EU 12,724	Veľká Británia 12,889	Nemecko 13,317
3.	EU 10,345	EU 8,763	EU 9,416	Japonsko 10,020	Japonsko 10,303	Japonsko 10,123	Nemecko 9,390	Nemecko 10,670	Nemecko 11,476	Nemecko 12,852	Veľká Británia 12,780
4.	Nemecko 7,844	Nemecko 7,005	Veľká Británia 6,940	Francúzsko 7,945	Francúzsko 7,728	Nemecko 8,549	Francúzsko 8,428	Veľká Británia 9,770	Veľká Británia 11,427	EU 12,657	EU 11,854
5.	Francúzsko 6,496	Francúzsko 6,678	Nemecko 6,915	Nemecko 7,898	Nemecko 7,354	Veľká Británia 8,286	Veľká Británia 8,135	Francúzsko 9,241	Japonsko 10,746	Francúzsko 11,438	Francúzsko 11,065

Zdroj: http://ec.europa.eu/europeaid/what/development-policies/financing_for_development/accountability_report_2012_en.htm

Vypuknutie druhej intifády (2000) prinieslo zmenu aj v podporovom systéme EÚ. Vzhľadom k zhoršeniu sociálnych a ekonomických podmienok sa ohrozila aj životaschopnosť Palestínskej samosprávy, preto odvtedy EÚ priamo podporovala rozpočet PS.

Po rozšírení Únie v roku 2004 pozornosť EÚ sa obrátila k „novým susedom“. Dôsledkom novej európskej susedskej politiky (*European Neighborhood Policy, ENP*)¹⁶ sa vznikol v decembri 2004 trojročný akčný plán medzi EÚ a Izraelom, ktorý stanovuje desať čiastkových tematických rád (napr. ľudské práva, politický dialóg, dane a poplatky, podpora EÚ-izraelsko-palestínskych rokovaní, výskumu a vývoja) na blíženie vzťahov. Podobná dohoda s Palestínskou samosprávou vstúpila do platnosti v máji 2005. Cieľom akčného plánu je pomôcť v hospodárskej spolupráci

¹⁵

<http://siteresources.worldbank.org/INTWESTBANKGAZA/Resources/WorldBankAHLCreportMarch2012.pdf>

¹⁶ V mediteránskej oblasti EÚ zabezpečila pripojenie nasledujúcim štátom: Alžírsko, Egypt, Izrael, Jordánsko, Lýbia, Maroko, Palestínska samospráva, Sýria a Tunisko. Priaznivejšie podmienky prístupu na trh zabezpečil ENPI sfinancovaním 3-5 ročného plánu, ktorý v rokoch 2007-2013 zabezpečil 9 miliárd EUR na vykonávanie cieľov euro-stredomorského partnerstva (Gazdik, 2010).

medzi Palestínskou samosprávou a EÚ (zjednodušenie spôsobu dostať sa na vnútorný trh EÚ, technická pomoc, rozšírenie obchodu s tovarom a službami, tvorba investícií do infraštruktúry prostredníctvom Európskej Investičnej Banky, a pod.), hospodársku reformu, budovanie systému inštitúcií pre demokratickú štátnosť a finančnú prevádzku, a zabezpečenie základných ľudských práv a slobody.¹⁷

Rozvojové programy MEDA, TACIS, CARDS nahradil ENPI (nástroj európskeho susedstva a partnerstva, *European Neighborhood and Partnership Instrument*), ktorý bol zriadený v roku 2007 na doplnenie bilaterálnej fungujúcej ENP, aby spájal rôzne hospodárske nástroje EÚ pre stredomorský región a východnú Európu. Tento nástrojový systém stojí k dispozícii od roku 2007 pre Izrael a pre palestínčanov.¹⁸ Europe-Aid Co-operation Office koordinuje projekty pre palestínčanov od plánovacej fázy až po realizáciu, a pripraví k tomu potrebné finančné plány. Rozdelenie humanitárnej podpory riadi Humanitarian Aid Office. Za programy realizované v pásme Gázy zodpovedá Technical Assistance Office. Všetky tri úrady sú pod kontrolou Európskej Komisie.

EÚ v rokoch 2006 a 2007 zaplatila peniaze prostredníctvom dočasného medzinárodného mechanizmu (Temporary International Mechanism, TIM), 1. februára 2008 spustila program s názvom PEGASE, ktorý zabezpečoval fungovanie PA a realizáciu investičných programov. V rámci programu EÚ pridela pre palestínske domácnosti žijúce pod hranicou chudoby – 35% domácnosti, z ktorých viac ako polovica žije v pásme Gáza – na uspokojenie základných potrieb 73 miliónov EUR za obdobie 2008–2009.¹⁹ Za rovnakým účelom EÚ vyčlenila v roku 2013 40 miliónov EUR, z ktorého 9,87 miliónov poukázala do októbra tohoto roku na účty žiadateľom. (EU PR/23/2013)

Tabuľka č. 4.: Podpora poskytovaná Európskou Úniou pre PA v roku 2011 (milión EUR)

Priama a nepriama finančná podpora	145,00
Budovanie inštitúcií	34,95
Infraštruktúra	22,00
Priama podpora súkromného sektora	11,00
UNRWA	142,88
Humanitárna pomoc, potravina (bez UNRWA)	48,63
Iniciatíva Východný Jeruzalem	8,00
Podpora občianskej spoločnosti (Partnership for Peace, Human Rights and Democracy)	14,08
CFSP (Rapid Reaction Mechanism, Instrument for Stability) (bez UNRWA)	32,80
Spolu	459,34

Zdroj: http://eeas.europa.eu/palestine/ec_assistance/eu_aid_to_palest_2011_en.pdf

Dosiahnutie cieľov stanovených v Barcelone skončila neúspechom. Ani euro-stredomorský dialóg program, ani ENP nepriniesli očakávané výsledky. Na politickej spolupráci zanechal stopu, že v riešení palestínskej otázky nebol dosiahnutý žiadny pokrok. Hospodársku spoluprácu s EÚ obmedzili protekcionistické opatrenia, ani vytvorenie zóny voľného obchodu sa neuskutočnilo. Avšak sa vytvorili dva významné

¹⁷ Dokumenty sú dostupné:

http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/action_plans/israel_enp_ap_final_en.pdf (Izrael),
http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/action_plans/pa_enp_ap_final_en.pdf (Palestínska samospráva)

¹⁸ http://ec.europa.eu/world/enp/funding_en.htm

¹⁹ http://ec.europa.eu/europeaid/documents/case-studies/palestine_social-cohesion_pegase_en.pdf

výsledky v oblasti kultúrnej spolupráce – Anna Lindh Euro-stredomorská Nadácia pre Dialóg medzi Kultúrami a vytvorenie euro-stredomorského priestoru vysokoškolského vzdelávania –, obidve v roku 2005. (Gazdik 2010)

S právoplatnosťou ENPI Francúzsko urgovalo za dynamickejší barcelonský proces na parížskom špičkovom rokovaní 13. júla 2008, a inicioval vznik Stredomorskej Únie (Union for Mediterranean, UfM). Ako základný prvok môžeme považovať, že namiesto politickej a bezpečnostnej reformy sa dostalo do popredia sociálno-ekonomické pozdvihnutie.²⁰ UfM nevie preukázať hmatateľné výsledky. Negatívne na ňu vplývala gazská vojna na prelome rokov 2008–2009, a ktorej následkom bola zastavenie palestínsko-izraelského mierového procesu,²¹ zhoršili sa izraelsko-turecké vzťahy, a nemôžeme zanedbať ani diskusiu, ktorá sa konala medzi dôstojníkmi EÚ o vykonávaní operačného pozadia.

Z tabuľky č. 3. je zrejmé, že v rokoch 2010 a 2011 dve členské štáty Európskej Únie – Nemecko a Veľká Británia – prispeli oveľa väčším množstvom financií, ako Európska Únia, ktorá od roku 2009, nástupom krízy postupne znížila výšku týchto nákladov. Reťaz demonštrácií, tzv. „Arabská jar“, ktorá sa začala v januári 2011, zmenila na Blízkom východe viac desaťročné bezpečnostné status quo. Na medzinárodnej scéne dominujúca bezpečnostná agenda – otázka palestínskeho „štátstva“ – sa dostala do pozadia. Dodnes je už jasné, že supervelmoci (predovšetkým USA a Európska Únia) strácajú vplyv v oblasti, a regionálne mocnosti nie vždy konajú podľa predstáv supervelmocí. Aby si zabránili ďalšie straty vplyvu supervelmoci musia spolupracovať s novými islamistickými vládami. (N. Rózsa 2013)

Súhrn

Izraelské bezpečnostné opatrenia silne ovplyvňujú bilaterálne ekonomické vzťahy s palestínskymi územiaми, s tým Izrael vytvorí prekážku k palestínskému hospodárskemu vývoju a rozšíreniu trhu. Podľa palestínskeho názoru odstránením prekážok, so zmenou Parížskeho Protokola a vznikom suverénnej Palestíny by mohlo dojsť k stabilizácii regiónu. Tento názor zdieľa aj IMF a Svetová banka (Ali et al, 2013).

Európska Únia podporuje americkú politiku, je strategickým partnerom Izraela, je hlavným sponzorom palestínskych projektov, ale projekty sú neúčinné, pokiaľ nevytvára partnera pre Izrael na mierových rokovaníach, ako sa nepodarilo dosiahnuť úspech na vytvorení palestínskeho štátu. Záujmové a mienkové nezhody členských štátov EÚ sa otvorene prejavili na hlasovaní v OSN o palestínskom štátnosti (UN, GA/11317).

Zodpovednosť EÚ za nedostatky palestínskych inštitúcií je zrejmé, lebo má záujem v krátkodobej stabilite a v udržovaní oslovského procesu. Významná čiastka úniónskych podpôr sa minie na zriadenie formálnych inštitúcií.

Aktivita medzinárodných členov bude odsúdená na neúspech, keď zmeny aj naďalej chcú dosiahnuť politicky „mäkkými“ (soft) prostriedkami (Paragi, 2008). Chcu

²⁰ Najdôležitejšie programy: rozvoj alternatívnych zdrojov energie, spolupráca vo výskumu a vývoja, civilná ochrana, očistenie okolia a vody Stredozemného mora, podporné programy pre obchodné stimulovanie, atď. Odporúčala dialóg o terorizme a o blízkovýchodnom konflikte.

²¹ Po zaseknutí vzťahov medzi palestínskymi a izraelskými stranami sa opäť prišla šanca na pokračovanie rokovania v septembri 2013.

demokratizovať taký autoritatívny režim, ktorý po celé roky podporovali bez výčítiek svedomia pre úspech mierového procesu. V dôsledku toho, palestínsku spoločnosť donútili, aby sa rozhodla medzi demokraciou a sebaurčením, a medzi prísľubom dobrého vládnutia a suverenity. Vypuknutie druhej intifády, volebné víťazstvo Hamas a tzv. „Arabská jar“ naznačuje, že s hospodárskymi prostriedkami sa nedajú vyriešiť politické otázky, ako to už bolo mnohokrát preukázané v priebehu dejín, s ekonomickými sankciami sa nedajú dosiahnuť úspechy v politike.

Literatúra

Akčný plán medzi EÚ a Izraelom.

http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/action_plans/israel_enp_ap_final_en.pdf [10.01.2009]

Akčný plán medzi EÚ a Palestýnou.

http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/action_plans/pa_enp_ap_final_en.pdf [10.01.2009]

ALI, Samir Abudullah, BADRAN, Amneh, HAZBOUN, Abeer, KALAYCIOGLU, Sema, KHALIL, Majdi Haj, KUBBIG, Bernd W., NANNI, Sara, RASHID, Mansour Ab, RIVLIN, Paul, N. RÓZSA Erzsébet, & SPIEGEL, Baruch (2013). *Exploring Economic Cooperation in the Middle East. A Catalyst for the Helsinki Conference.*

Barcelonské rozhodnutie. http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2005/july/tradoc_124236.pdf [12.05.2012]

EU PR/23/2013 The European Union provides nearly €10 million for Palestinian families living in extreme poverty in the West Bank and Gaza.

http://eeas.europa.eu/delegations/westbank/documents/news/2013/20130927_pr_vpf_september_en.pdf [22.10.2013]

EU Strategic Partnership With The Mediterranean and The Middle East.

<http://consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Partnership%20Mediterranean%20and%20Middle%20East.pdf> [12.10.2013]

EU Strategic Partnership With The Mediterranean and The Middle East.

<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Partnership%20Mediterranean%20and%20Middle%20East.pdf> [12.10.2013]

EUROMESCO. <http://www.euromesco.net/> [12.10.2012]

EÚ. 2003/651/CFSP uznesenie. [http://eur-](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003E0651:EN:HTML)

[lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003E0651:EN:HTML](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003E0651:EN:HTML) [12.10.2013]

Európska Komisia, 94/276/CFSP uznesenie. [http://eur-](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31994D0276:EN:HTML)

[lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31994D0276:EN:HTML](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31994D0276:EN:HTML)

[12.10.2013]

Európska susedská politika. http://eeas.europa.eu/enp/index_en.htm [12.10.2013]

GAZDIK Gy. (2010). Az EU és a NATO szerepvállalása a Mediterráneumban.

Biztonságpolitikai Szemle, 7. číslo.

Global Humanitarian Report (2012). http://ec.europa.eu/europeaid/what/development-policies/financing_for_development/accountability_report_2012_en.htm [12.10.2013]

HORVÁTH Z. (2011). *Kézikönyv az Európai Unióról*. Budapest: HVG-ORAC.

N. RÓZSA E., & PÓTI L. (szerk.) (1999). *Európa régi-új régiója: a Mediterráneum*. Budapest: Stratégiai és Védelmi Kutató Intézet.

N. RÓZSA E. (2013). *Geo-Strategic Consequences of the Arab Spring*. Barcelona: IEMed. (European Institute of the Mediterranean).

PARAGI B. (2008). *A békefolyamat sokkal fontosabb volt. A nemzetközi segélyezés összefüggései az izraeli-palesztin konfliktusban (1993-2000-2005)*. Budapest: Budapesti Corvinus Egyetem. http://phd.lib.uni-corvinus.hu/296/1/paragi_beata.pdf [22.01.2009]

PEGASE program Európskej Únie. http://ec.europa.eu/europeaid/documents/case-studies/palestine_social-cohesion_pegase_en.pdf [12.10.2013]

Podpora Palestíny poskytnutá od EÚ.

http://eeas.europa.eu/palestine/ec_assistance/eu_aid_to_palest_2011_en.pdf

[12.10.2013]

Program výskumu a inovácie Európskej Komisie.

http://ec.europa.eu/research/fp6/index_en.cfm [12.10.2013]

Stagnation or Revival? Palestinian Economic Prospects. Economic Monitoring Report to the Ad Hoc Liaison Committee. (2012). World Bank.

<http://siteresources.worldbank.org/INTWESTBANKGAZA/Resources/WorldBankAHLCreportMarch2012.pdf> [12.10.2013]

The Europe-Israel Alliance: Where Politics and Economics Do Not Meet. Israel and the EU: Economic Allies. <http://www.adl.org/international/EU-3-EconomicAllies.asp> [12.10.2013]

UN GA/11317 <http://www.un.org/News/Press/docs/2012/ga11317.doc.htm> [12.10.2013]

World Bank (2013). GDP per capita, PPP.

http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD?order=wbapi_data_

[12.10.2013]

Záverečný akt špičkového rokovania Európskej Rady v Berlíne. (1999).

http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/ACFB2.html

[12.10.2013]